

МОЛОДІЖНА ОРГАНІЗАЦІЯ “ПЛАСТ” В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМ ЗАСТОСУВАННЯ ХРИСТІЯНСЬКИХ АСПЕКТІВ В ПРОЦЕСІ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ТОВАРИСТВ

Сьогодні в Україні існує гостра проблема духовного відчуження певної частини молодого покоління від свого народу, віри і традицій, що склалися впродовж віків, від усталених моральних принципів, зокрема щодо особного самовизначення себе в соціальному світі. В свою чергу, подібна розгубленість і дезорієнтація в соціальному просторі призводить до загострення взаємовідносин між цим же зовнішнім світом і системою внутрішніх цінностей молодого людини. Більше того, гіпертрофоване й викривлене розуміння дійсності тягне за собою ряд проблем, які нерідко набувають форми яскраво вираженого соціального зла. Наприклад, на нинішній день наша держава посідає одне з провідних місць серед країн Європи за швидкістю поширення СНІДу. Як повідомляє Міністерство охорони здоров'я України, щотижня кільканадцять українців при здачі відповідних аналізів виявляються ВІЛ-позитивними. Також варто сказати про поширення таких соціальних хвороб, як наркоманія, пияцтво (вражає кількість молодих людей, що лікуються сьогодні від алкоголізму в наркодиспансерах, і то спричиненої не вживанням міцних алкогольних напоїв, а широко розрекламованого пива) та ін.

Тому нині варто говорити про те, що в Україні існує нагальна потреба вирішення проблем молодіжного середовища. Поки держава зосереджена на своїх політичних розбіжностях, економічній нестабільності, невизначеності щодо міждержавних відносин, ваганнях щодо вибору найкращого брата-сусіда, українська молодь вперто скочується в прірву невиліковних хвороб.

Хоча на заваді цьому сьогодні принципово стоїть Церква в усьому різнобарв'ї своєї поліконфесійності, громадськість та й і сама молодь якось намагається знайти вихід з тої кризової ситуації, що існує зараз. Це, зокрема, проявляється в активізації молодіжного руху за здоровий фізичний і моральний спосіб життя. Звернувшись до переліку зареєстрованих молодіжних організацій України, ми можемо побачити рухи найрізноманітніших сфер зацікавлення, в тому числі і сфери духовності. Це свідчить про те, що молодь все таки не є байдужою (як може дехто вважати) до тих проблем, що вже давно визріли в її середовищі. Сама молодь, будучи в членських лавах окремих рухів, намагається через свою діяльність знайти найоптимальніші способи подолання вищенаведених проблем. Проаналізуємо методи роботи молоді і з молоддю в громадській молодіжній організації "Пласт", означити спектр проблем і способів їх вирішення в пластовому молодіжному середовищі України.

* Туєшин О.М. – аспірантка кафедри релігієзнавства і теології Прикарпатського національного університету імені В.Стефаника (м. Івано-Франківськ).

"Пласт" – це одна з багатьох ніш молодіжного руху України, яка, проте, сьогодні є досить впливовою, підтримуваною і важливою для нашого суспільства організацією. Тому дослідження форм молодіжної роботи в середовищі пластових організацій, значення цієї організації для кожного молодого пластуна і всієї громадськості, задіяність християнських принципів виховання є особливим завданням сучасної науки. Нині ми маємо ряд наукових досліджень по Пласту України. Насамперед тут слід відзначити працю засновника українського Пласту О.Тисовського "Життя в Пласті", в якій він виклав випрацювані принципи пластового виховання, дослідження українського вченого-історика І.Андрухива "Західноукраїнські молодіжні товариства "Сокіл", "Січ", "Пласт", "Луг", "Українські молодіжні товариства Галичини: 1861-1939 рр.. (Короткий історичний нарис)", наукові праці доктора історичних наук Б.Савчука "Просвітницька та соціально-економічна діяльність українських громадських товариств у Галичині (остання третина ХІХ ст. – кінець 30-х років ХХ ст.)", "Український Пласт", роботу О.Сича "Пласт: нарис витоків, історії, сьогодення", дослідження Я.Луцького "З історії туристично-краєзнавчої роботи в "Пласті", а також власні доробки самих пластунів: Ю.Старосольського "Велика гра", Б.Чехута "Рідними пляями" та ін. Ми в своєму дослідженні будемо опиратися на доробок цих вчених, також слід зауважити, що сьогодні активно діє пластовий Інтернет-портал (www.plast.org.ua), який почав своє існування у вересні 2001 року і на який ми також вважаємо за доречне посилатись.

Сьогодні тема пластунів не є новою чи невідомою в наукових колах. Проте, більшість досліджень українських вчених спрямовані на висвітлення історичних перепетій існування Пласту, його зародження, буття при радянській владі. В наш час наукові доробки спрямовані переважно на представлення процесів відновлення цієї молодіжної організації в Україні. Ми ж ставимо своїм завданням дослідити духовне наповнення пластової молодіжної діяльності, її взаємодію з контингентом української молоді сьогодні, проблемами, притаманними їй середовищу, а також застосування християнських принципів при вирішенні тих чи інших проблем.

Починаючи аналіз такого важливого аспекту існування пластової організації, як її духовна складова і християнське наповнення, не можливо оминати той факт, що сам засновник скаутського руху мав деяке відношення до духовної діяльності, оскільки батько Роберта Бейден-Пауела був священиком. Кров священика в молодих жилах і фізичне гартування протягом років, а також ознайомлення з виховними системами, починаючи ще від часів стародавньої Греції, спонукало Бейден-Пауела до співпраці з молоддю. Співпраця та мала чіткий характер (що в принципі ми можемо спостерігати і сьогодні) – це виховання здорової тілом і обов'язково духом особистості. З останнього послання Бейдена-Пауела, опублікованого на пластовому порталі, читаємо: "Я вірю, що Бог привів нас у цей чудовий світ, щоб ми були щасливі... Щастя не приходить від багатства, ані тільки від успіху в кар'єрі, ані від потурання своїм забаганкам. Один крок до щастя це

зробити себе здоровим і сильним... Старайтесь залишити цей світ трохи кращим, ніж ви його застали...". Для нашої держави кращого принципу життя молодій людині годі шукати.

В Україні поява Пласту була зумовлена, власне, відчутною потребою організації молоді для служби українському народові. І за радянської доби пластування заборонене було тільки з огляду на націоналістичний характер цієї організації. Хоча згодом, у зв'язку з певним послабленням заборон саме з цієї причини, Пласт знову почав відновлювати свою діяльність. І сьогодні ми маємо численну, міцну молодіжну організацію, яка має свої особливості і відрізняється від світового скаутингу, хоча й знаходиться в тісному зв'язку з ним. Як повідомляє пластовий портал, сьогодні рух пластунів об'єднує близько 10 тисяч членів у 130 осередках Пласту, що діють сьогодні у всіх областях України, що робить його найбільшою скаутською організацією нашої країни. Необхідність такої структури для України, на нашу думку, є очевидною, оскільки формування цілісної, всебічно розвиненої, здорової фізично і духовно особистості є одним із найголовніших завдань сьогодення. І таке завдання співзвучне з основною метою Пласту – сприяти всебічному, патріотичному вихованню та самовихованню української молоді на засадах християнської моралі. Попри те, що Пласт ми інкримінуємо, як неполітичну і позаконфесійну організацію, він виховує молодь свідомими, відповідальними, віруючими громадянами певної місцевості, національної та світової спільноти.

Український Пласт не є якоюсь релігійною організацією. Більше того, пластовий рух – це громадський, національно-спрямований молодіжний рух, що ставить перед собою конкретні завдання, значущі як для всього суспільства, так і для кожного окремого пластуна. Проте наявність в його ідеологічній частині значного духовного аспекту, а також близькість до основних християнських ідеалів робить його цікавим для нашого дослідження. Як зазначає в своїй праці "Велика гра" Ю. Старосолький, Пласт не є покликаним для того, щоб вчити релігії, проте всім своїм вихованням створює основу релігійних почувань [Старосольський Ю. Велика гра. – Тернопіль, 1995. – С. 13-15]. Навіть коли ми глянемо на пластову систему в цілому, на закони Пласту, гасла (див. Пластовий статут), то попри, як здавалося б, зрозумілу суть, можна простежити дуже глибокий зміст і навіть певну життєву філософію, яка разом з тим має і практичне застосування. Оскільки з усіх практичних вказівок пластової системи перша формулюється: Пластун є вірний Богові [Там само.- С. 13]. В ній ми бачимо насамперед ідеалістичний погляд на світ, а саме віру в Духа, який постійно діє в історії людства, у смисл життя, у Провидінні, врешті у Творця. Пласт зобов'язує жити згідно з христовою наукою і вимогами віровизнання [Франів І. Батькам про Пласт. – Тернопіль, 1994. – С. 11].

Водночас Пласт не є якоюсь замкнутою структурою, відкритою для молоді тільки якогось окремого віросповідання: хто не погоджується з певними ідеологічними моментами християнства, не може бути вправним

пластуном. Попри те, що Пласт не вчить самої релігії, не вказує прямих шляхів до служіння Богові (ці завдання лежать в царині церковної діяльності), він вимагає активної релігійності на теренах своєї Церкви. Він також не робить різниці між пластунами різних віросповідань, спонукає до толерантності і поваги до чужих віросповідних питань, як до своїх особистих [Савчук Б. Український Пласт (1911-1939). – Івано-Франківськ, 1996. – С.41].

Для української молоді така позиція і таке виховання є дуже корисним з огляду на ту релігійну ситуацію, яку ми маємо сьогодні в нашій державі. Дуже часто віротерпимість і толерантність у відносинах між прихожанами різних церков нині переростає в різке протистояння, буває, що навіть і з рукоприкладством. Молодь же не стоїть осторонь, і коли їй ще раз і ще раз нагадають про те, що висновки можна робити свої, проте поважати треба кожного, то така вказівка буде мати тільки позитивне значення для всіх.

Крім постійного настановлення, власного прикладу пластунів-виховників, особливий акцент в пластовій системі робиться на самовихованні молоді особистості і також з урахуванням і активним залученням християнських моментів. Дотримуючись основного принципу всебічного розвитку особистості (під поняттям всебічності розуміємо в тому числі і духовний розвиток молоді людини, включаючи релігійний елемент), самовиховання постає як процес постійної праці над собою. Нині цей момент є особливо вагомим, оскільки нерідко ми стаємо очевидцями легковажності, розгнужданості, а досить часто – й повної байдужості молоді до навколишніх ситуацій сьогодення. Це стосується як суспільного середовища, так і довкілля в усіх його формах існування. Особливе місце варто відвести в даному разі принципу допомоги іншому, який підтримується в пластовому середовищі і про який рекомендується не забувати при самовихованні. З огляду на все більш переважаючу егоїзацію нашого суспільства, це є справді проблемою. Відповідальність перед собою і перед іншими й усвідомлення цієї відповідальності – це той результат, на який сьогодні треба спрямовувати всі виховні процеси з молоддю. В даному разі ще раз пригадаємо заповіт Р.Бейдена-Пауела, в якому наголошується, що суттєвим шляхом до щастя є уміння давати щастя іншим [Старосольський Ю. Велика гра. – С. 16].

Сьогодні ми також можемо зустрітися з такою проблемою, як розірваність засад становлення особистості (маємо на увазі цілісний процес виховання) і практичне застосування її в щоденному житті. Пластова організація вирішує цю проблему однозначно: теоретичні ідеї, що мають місце в постійній репрезентації в середовищі молодіжного руху, обов'язково втілюються за його межами. Складаючи пластовий закон і присягаючи (добровільно) на вірність, член пластового руху несе відповідальність так само і перед своєю батьківщиною, Богом. (див. там же) Адже головними моральними та ідейними засадами скаутингу є вічні загальнолюдські цінності та ідеали, концентрований вираз яких віднаходимо в скаутській присязі [Савчук Б. Український Пласт (1911-1939). – Івано-Франківськ, 1996. – С.15].

Проте, в реалізації всієї пластової виховної системи простежуємо єдину основну вимогу: елементи цієї системи мають бути одночасно застосовувані.

Як вже згадувалося вище, сьогодні молодий контингент населення часто не може мирно співіснувати з навколишнім середовищем - і природним, і соціальним. Самовиховуючись на основі невідповідних принципів, які сьогодні активно пропагуються через ЗМІ, Інтернет-мережу і т.п., зароджується процес протистояння молоді в середині соціальних груп, до яких вони належать. Пласт знаходить вирішення цього питання в усвідомленні його членами свого обов'язку перед собою і перед іншими. Вже бажання стати пластуном є тим першим усвідомленим кроком, що веде до розуміння своєї відповідальності перед Богом, своїм народом, близькими, всією людською громадою тощо. Крім того, пластова ідеологія виступає сьогодні яскравим прикладом того, як боротися з проявами відчуженості молоді від світу, замикання в собі, неузгодженості власних світоглядних моментів із загально визнаними. Хоча вже широкий спектр цих різноманітних світоглядів ставить перед кожним, незважаючи на вікову категорію, складну дилему самовизначеності в світі, тому таким організаціям, як Пласт відводиться окрема особлива ніша в бутті нашого народу, оскільки він допомагає по-філософськи підійти до цього питання і дати практичні поради. Вірність Богові є головним та глибокозмістовним аспектом пластової філософії [Савчук Б. Український Пласт (1911-1939). –С. 41], який, власне, нівелює проблему марноти існування суцього – висновку, до якого часто сьогодні приходять молоді.

Крім того, Пласт окрему увагу приділяє дотриманню морального закону. Як наголошує у своїй книзі “Пласт” Олександр Тисовський, “християнський моральний закон - віра батьків і прадідів наших, яка впродовж тисячі років зрослася з культурою нашого народу й витворила своєрідну красу нашого обряду - це наша найвища цінність. Їй признаємо першість перед усіма іншими обов'язками і достосовуємо до засад християнської моралі. Українські пластуни кріпко держаться віри й обряду своїх предків. У сі ми не тільки зараховуємо себе до віруючих християн, але й стараємося, як слід, виконати обов'язки, які накладають на нас наша віра і обряд” [Тисовський О. Пласт. – Львів, 1913. – С.11]. В такий спосіб, Пласт підходить до вирішення проблем, пов'язаних з відходом молоді від культури своїх батьків. Ми можемо спостерігати ряд заходів, які здійснюються пластунами для того, щоб відновити духовний зв'язок з минулим, пов'язати між собою сьогоднішнє і майбуття нашого народу. Це і святкування різноманітних християнських свят (великодні свята, різдвяні) з включенням національного обрядового елемента (плетеня дідуха, національний одяг тощо), і проведення різних заходів тощо.

Окремої уваги заслуговує висвітлення діяльності пластових осередків в сфері опіки дітьми-сиротами на основі християнських принципів допомоги своєму ближньому. На прикладі участі пластунів, поряд з представниками інших молодіжних організацій в спеціальних заходах в дитячих інтернатах,

будинках для дітей з різними фізичними та психічними вадами робимо висновок про те, що проблеми благодійництва не проходять мимо Пласту. Крім того, пластуни завжди проявляють активність у підготовці різноманітних свят для дітей (наприклад, щорічна участь в підготовці подарунків на новорічні, різдвяні свята та сюрпризи на свято Миколая Чудотворця). В такий спосіб знаходить своє втілення в життя принцип християнського закону: люби ближнього свого. Як пише в своїй книзі "Велика гра" Ю.Старосольський: "Він (Пласт) виповів війну егоїзмові, а в поле проти нього вивів альтруїзм".

Хоча нині ми маємо ряд згромаджень, товариств, благодійних організацій, що займаються суто справами милосердя, або займаються благодійництвом на рівні з рядом інших справ, проте не слід недооцінювати зусилля в цій сфері і таких неблагодійницьких за своїх характером організацій як Пласт. Як зауважують деякі дослідники, насамперед слід піклуватися про дітей – як тих, що їх виховує вулиця, так і тих, що живуть нібито належним життям. Оскільки саме з таких дітей можливе формування в майбутньому контингенту соціально-нездорової проблемної молоді, то треба не тільки лікувати, боротися з соціальним злом, а й проводити профілактику, займатися попередженням виникнення таких явищ. Тому Пластові сьогодні, як саме такій організації, що намагається відвернути скочування дітей в яму духовної убогості, належить особливе місце.

Більше того, маючи сьогодні в нашій країні не досить привабливу картину соціальної нерівності, Пласт намагається нівелювати такі відмінності, оскільки найбільш негативно вони виявляються насамперед на молоді. Як зазначає голова крайової пластової старшини України К.Яковчук-Бесараб в інтерв'ю радіо Родео (Ера ФМ): "Пласт " на даний момент, і так було з часу його заснування, мав за мету об'єднати людей з будь-яких соціальних середовищ, тобто незважаючи, чи це людина з міста, чи з села, чи це дитина з сім'ї з добрим достатком, чи бідна дитина..." [www.plast.org.ua/news?newsid=1831]. Тут ми теж простежуємо близькість до християнського розуміння рівності всіх людей перед Богом. Такий підхід позитивно проявляється і в духовній сфері, оскільки розуміння кожною молоддю особою своєї значущості, незважаючи на соціальні корені, грошові негаразди, стимулює її до активного духовного життя, відтворенні духовних здобутків і продукуванні нових.

Своєрідним закликком до єднання, в першу чергу духовного, сьогодні є всесвітня скаутська акція Віфлеємського вогню миру, започаткована понад двадцять років тому австрійським скаутами у Відні. Цей вогонь є символом миру і світла в передріздвяний час, символізує народження Христа, єдність християн усього світу. Через подібну акцію (поширюючи Віфлеємський вогонь по всій Україні, а остання, зазначимо, приєдналася до акції більш як десять років тому), пластуни прагнуть, щоб кожний українець, долучившись до цієї акції, відчув свою спорідненість з цілою країною [www.vohon.plast.org.ua/uk/]. Віфлеємський вогонь миру потрапляє до церков,

сиротинців, лікарень – до всіх потребуючих. Як зазначає голова координаційного комітету Віфлеємського вогню миру в Україні Соломія Кейван: "Вогонь треба донести до всіх, хто потребує його. Вогонь має горіти 6 січня під час Святої вечері на столі кожного українця і дарувати віру у світле майбутнє" [Там само].

До того ж, солідарною з пластунами в цьому питанні є Церква (в Україні акція отримала благословення від УГКЦ, УПЦ КП, УАПЦ та Римо-Католицької Церкви). Священнослужителі також залучаються до передачі Віфлеємського вогню, водночас інформуючи парафіян та закликаючи приєднуватися до акції. Аналізуючи таку ситуацію, приходимо до висновку, що сьогодні молодь ініціативна, особливо щодо поширення ідей злагоди та добра. Відтак бачимо, що нині пластунська молодь робить перший крок до єднання, до оновлення в християнському дусі, котрий так потрібний нашому суспільству, нашій молоді, котра дуже часто почувається покиненою, нікому не потрібною.

Отже, сьогодні Пласт – це не просто громадська позаполітична молодіжна організація, що займається вихованням фізично здорової молоді людини, як вже звикло дана структура визначається нашим суспільством. На основі нашого дослідження бачимо, що ідеологія Пласту містить ряд моментів, що стосуються винятково духовної сфери, більше того – християнського світорозуміння. Наявність в пластовій виховній системі принципів, близьких, а інколи й зовсім ідентичних до християнських, засвідчує значимість даної організації в системі духовного виховання молоді. Особливо даний аспект значимий для сьогодення, коли ще не вилікуване від доби радянського всевладдя, молоде населення нашої країни блудить у пошуках правильного способу життя, власне, в пошуках власної ідентичності, потрібності. Відкинувши релігійну віру, попередня політична доба прирекла сьогодення на неминучу духовну загибель. А тому застосування високих моральних принципів, залучення християнських методів до системи виховання підростаючого покоління діючими громадськими молодіжними організаціями є сьогодні актуальним.

Ми не відкидаємо чи применшуємо сьогодні значимість віросповідних принципів й інших релігійних, нехристиянських віровчень. Нині треба брати все те, що може бути добрим для нашої молоді. І не тільки досліджувати, робити певні висновки і забувати про це, а активно застосовувати такі доробки при співпаці з молоддю. Щодо Пласту, то він є яскравим прикладом того, як позаконфесійна, нерелігійна громадська організація, опираючись на вічно людські моральні закони, старається виховувати здорову тілом і духовно багату особистість. Методика подібних організацій повинна нині ставати прикладом всезагального наслідування. При чому, маємо на увазі не тільки наслідування на організаційному рівні, а й як приклад в кожному індивідуальному випадку.

Сьогодні дослідження Пластової системи в нових проявах сучасності є відкритим полем для наукових досліджень. Варто більш зосередитися на

вивченні саме духовних аспектів діяльності пластових товариств, їх співпраці з громадськими, релігійними (християнськими і нехристиянськими) молодіжними організаціями, на можливості застосування пластової методи в загальнонаціональному вихованні підростаючого покоління, залучення християнських принципів в дію в українських молодіжних товариствах. Тому даний напрямок дослідження не можемо вважати вичерпаним, нецікавим для наукового осмислення.

Г.Саган^{*} (м. Київ)

ВІЗИТИ ПРЕДСТАВНИКІВ СЕРБСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНУ У 50-80-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

Однією з важливих форм співпраці між народами є міжцерковні відносини. Останні ж розвиваються у різних напрямках і формах. Залежно від геополітичних обставин, релігійні контакти мають ту чи іншу спрямованість, насиченість, змістовність тощо. Та попри всі чинники, релігійна співпраця, як правило, сприяє взаємному духовному збагаченню, утвердженню авторитету конфесій, які формують важливі сфери суспільного буття.

Для налагодження взаємин між православною спільнотою України та Югославії у 50-80-і роки ХХ ст. існували не дуже сприятливі умови. Проте, незважаючи на політичні обставини, все ж були значимі результати. Однією із найбільш поширених форм співпраці стали взаємні візити кліру та паломників. Зауважимо, правда, що українці майже не виїжджали як релігійні туристи за кордон, а переважно приймали в себе офіційні церковні делегації з Балкан. Тому наш аналіз стосуватиметься переважно відвідин югослов'янськими мирянами та кліриками України.

Дослідження цих напрямів міжцерковних відносин є важливими й тому, що вони фактично випали з поля зору вітчизняної історичної науки. Лише кілька праць українських науковців опосередковано торкаються цієї проблематики. Так, О.В.Павлюченко розглядає взаємини сербського митрополита Михайла з православними колами України. Проте хронологічно його дослідження охоплюють період кінця ХІХ ст. [Павлюченко О.В. Україна в російсько-югослов'янських суспільних зв'язках (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). – К., 1992. – С.60-64.]. Ґрунтовно вивчаючи історію всіх православних церков, О.Н.Саган у своєму дослідженні інколи також звертається до питань взаємин української та югослов'янської православної спільноти [Саган О.Н. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан. – К., 2004. – 909 с.]. Але, як і попередній дослідник, О.Н.Саган в основному торкається питань, які мали місце у ХІХ ст. Різні аспекти історії Сербської

^{*} Саган Г.В. – кандидат історичних наук, докторант Інституту української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України.